

Voorwoord

Als een meerderheid van de Poolse kiezers daarmee instemt, zal Polen in 2004 lid worden van de Europese Unie. Acht van de tien landen die zich in dat jaar bij de Unie zullen voegen, hebben een communistisch verleden. Hun transitieproces naar een democratische en op kapitalistische leest geschoeide samenleving is nu meer dan een decennium aan de gang. Zij zijn daarmee naar de mening van de Europese Commissie en Raad voldoende gevorderd om de verplichtingen die het EU-lidmaatschap met zich meebrengt na te komen. In dit themanummer over Polen – van de nieuwe lidstaten het land met de grootste bevolking (veertig miljoen mensen) – wordt een beeld geschetst van de veranderingen die zich de afgelopen jaren op politiek en maatschappelijk terrein hebben voorgedaan. Daarbij ligt de nadruk op het rechtssysteem en de justitiële sector. De verwachte gevolgen van de aansluiting bij de Europese Unie voor Polen zelf komen aan de orde alsmede de consequenties voor de huidige EU-lidstaten, in het bijzonder Nederland. Terwijl sommige auteurs zich concentreren op de vele veranderingen die hebben plaatsgehad sinds 1989, toen Polen zijn vrijheid herwon, wijzen anderen op hardnekkige continuïteit van sommige verschijnselen als corruptie en politiek elitarisme. In het licht daarvan stemt de openingsbijdrage van Król over het onbehagen in de democratie niet erg optimistisch. Zijn betoog, dat soms veel weg heeft van een wanhoopskreet, laat zien hoe moeizaam de introductie van het westers democratische model verloopt in een land waar het overgrote deel van de bevolking nooit een inbreng heeft gehad in de politieke besluitvorming. Democratische instituties werden van bovenaf gecreëerd en geïnstalleerd zonder dat de bevolking hierbij werd betrokken. Daardoor ontstond een afgezonderde politieke elite, die een zekere gelijkenis vertoont met de oude nomenclatura, en een democratisch systeem zonder staatsburgers. Burgers voelen zich geen politiek subject en wenden zich – ontmoedigd door politieke- en corruptieschandalen – af van de politiek. Dat de democratie slechts in formele zin bestaat, laat – tragisch genoeg – veel mensen onverschillig zolang het hun economisch goed gaat. Zij die nog niet aan cynisme ten prooi zijn gevallen, hopen dat aansluiting bij de Europese Unie Polen enige politieke orde en democratisch besef zal brengen.

De Poolse onderzoekers B. Gruszczyńska, I. Rzeplińska en A. Rzepliński vragen vervolgens in hun bijdrage aandacht voor corruptie, een alledaags verschijnsel in Polen. De auteurs presenteren de resultaten van een opinieonderzoek over corruptie in Polen op basis van landelijke steekproeven. De geënquêteerden wezen de gezondheidszorg aan als de sector waar corruptie het meest voorkomt. Maar ook bij politie, justitie, rechterlijke macht en in het bedrijfsleven is corruptie een normaal fenomeen. Betaling van smeergeld en/of het hebben van connecties zijn vaak onontbeerlijk om zaken te 'regelen', aldus de meerderheid van de respondenten. Zij baseren hun mening op eigen ervaringen en berichtgeving van de media. De meerderheid van de respondenten is tevens van mening dat corruptie de afgelopen jaren is toegenomen. Volgens de auteurs is de wijdverbreide alledaagse corruptie typerend voor alle post-communistische samenlevingen en is het een maatschappelijk verschijnsel dat – al dan niet in ernstiger mate dan onder het communisme – het transformatieproces vergezelt. Zij menen dat met de toetreding tot de Europese Unie er meer mogelijkheden zullen komen om corruptie te bestrijden.

In de bijdrage van Mlicki worden de belangrijkste veranderingen in het Poolse politie-apparaat sinds 1989 beschreven. Tevens noemt hij de grootste uitdagingen waarvoor de organisatie zich gesteld ziet. De auteur begint met een bespreking van de positie van de politie in het nieuwe democratische bestel en betreft daarbij ook de perceptie die de bevolking heeft van de politieorganisatie. Dan volgt een analyse van de hervormingsoperatie. Aan de orde komen onderwerpen als een pro-actieve houding tegenover professionele ethiek en morele standaarden, de invoering van kwaliteitsmanagement, de ontwikkeling van gemeenschapsgerichte politiezorg, de noodzaak van internationale politiesamenwerking en de dreiging van toenemende transnationale criminaliteit in Polen. Dit alles wordt gezien tegen de achtergrond van de politieke, sociale en economische veranderingen die momenteel plaatsvinden in Polen.

Meijer gaat in zijn artikel in op de grote verantwoordelijkheid die Polen op zich neemt na de aansluiting bij de Europese Unie: de bewaking van de nieuwe oostgrens van Europa tegen illegale immigratie en grensoverschrijding en andere vormen van criminaliteit die verbonden zijn met grensoverschrijding. In de aanloopperiode tot de aansluiting bij de Europese Unie heeft Polen flink geïnvesteerd in het opleiden van douanepersoneel en technologie ter verbetering van de kwaliteit en effectiviteit van de grensbewaking. Kort na de val van het

communistiche bewind is dit van origine militair apparaat omgezet in een burgerlijke organisatie. Het moderniseringsproces is mogelijk gemaakt door financiële steun van de Europese Unie en bijstand van deskundigen uit de EU-lidstaten. In 2006, twee jaar na de toetreding van Polen tot de Unie, zullen de interne grenzen tussen de oude en nieuwe lidstaten worden opgeheven overeenkomstig het Schengenverdrag.

In de bijdrage van Meijknecht wordt de ontwikkeling van het privaatrecht beschreven tegen de achtergrond van sociale en politieke veranderingen en in historisch perspectief: de opdelingen van Polen gedurende anderhalve eeuw leidden tot de toepassing van buitenlands recht; in het Interbellum (1918-1939) was Polen weer een onafhankelijke staat en stond het voor de enorme taak het privaatrecht te unificeren; ten slotte werd tussen 1949 en 1989 het privaatrecht beïnvloed door het Sovjetbewind, hoewel in mindere mate dan in andere Oost-Europese 'volksrepublieken'. Na 1989 kon als eerste stap het privaatrecht van voor 1949 worden hersteld, maar de noodzakelijke aanpassingen en modernisering kostten meer tijd. Tot nog toe lijken de aanpassingen van het geschreven privaatrecht succesvol te zijn, maar de vraag is of niet de tijd is gekomen om de grondbeginselen te heroverwegen en de recente veranderingen te codificeren in een nieuw burgerlijk wetboek.

De aard van de hedendaagse migratie van Polen naar Nederland staat centraal in het artikel van Pool. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar dit onderwerp. Dit artikel is gebaseerd op statistieken, literatuur en interviews en pretendeert niet meer dan een eerste impressie te geven van het verschijnsel. De hedendaagse migratie vanuit Polen heeft twee gezichten: enerzijds gaat het om zogeheten pendelmigratie, seizoensarbeiders en illegale migranten; anderzijds betreft deze migratie Polen met een Duits paspoort die zonder problemen overal in de Europese Unie werk kunnen zoeken. Ondanks de beperkte mogelijkheden hebben sommige Polen zich in Nederland als zelfstandige gevestigd, anderen zijn werknemer. Opmerkelijk is het grote aantal vrouwen onder de Poolse immigranten. Niet minder dan een derde van de totale Poolse migratie bestaat uit 'bruiden' die naar Nederland komen om met een Nederlandse man te trouwen. Aan de hand van gegevens over Polen met een Duits paspoort kijkt de auteur ten slotte naar de mogelijke effecten die de aansluiting van Polen bij de Europese Unie zal sorteren op de migratie van Polen naar Nederland. Het artikel van Weenink en Huisman ten slotte behandelt de crimina-

liteit van Poolse origine die in Nederland plaatsvindt. Deze criminaliteit kan worden gekarakteriseerd als modern banditisme. Uit een analyse van informatie afkomstig van nationale databases in Nederland en negen regionale politiekorpsen blijkt dat Poolse criminele groepen zich voornamelijk bezighouden met auto-inbraken, ramkraken en – in mindere mate – met autodiefstal. Meestal komen de leden van een groep uit een bepaalde stad of regio in Polen. Een bende bestaat doorgaans uit twee tot vier personen, van wie sommigen tot deelname worden gedwongen middels afpersing. Voor de politie is modern banditisme moeilijk te bestrijden, omdat de begane misdrijven vallen in de categorie commune criminaliteit (auto-inbraak) of middencriminaliteit (ramkraken). Volgens de gangbare taakverdeling is de bestrijding van deze typen criminaliteit in handen van lokale of regionale politiekorpsen. Echter, de groepen die deze misdrijven plegen, opereren transnationaal. De bestrijding zou dus op nationaal niveau moeten worden gecoördineerd, waarbij gebruik zou moeten worden gemaakt van internationale politiecontacten en informatie-uitwisseling.

M.P.C. Scheepmaker, hoofdredacteur